

Veronicăi Micle intitulat *Dialogurile dragostei*, toate trei volume cuprinzând peste 70 de lucrări. La fel, a ieșit nu demult de sub tipar un ciclu de cântece din filmul de animație *Maria Mirabela*, larg cunoscute până nu demult fiind doar unul-două cântece, din toate care alcătuiesc muzica la acest film. La fel, câtva timp în urmă, Eugen Doga a ieșit în fața noastră într-o altă ipostază – ca gânditor, ca scriitor, publicând la editura „Cartier” volumul *Viața mea așa cum a fost să fie*. A fost să fie și este frumoasă, Maestre Doga! Ați trăit o viață pentru muzică și ați creat o muzică pentru viață, pentru viața oamenilor. Numele și creația Dumneavoastră înfrumusețează prezentul și înfrumusețează viitorul neamului nostru, dar și al altor neamuri, intonațiile cărora la fel viețuiesc și se simt ca acasă în muzica Domniei voastre, aducându-le în dar ceea ce poate fi mai frumos și înălțător în această lume – sunetul muzicii, coborât, cândva, de la Dumnezeu.

La mulți ani, Maestre, domnule academician!

EUGEN DOGA, COMPOZITORUL EMINESCIAN

*Ion GAGIM,
prof. univ., dr. hab.,
Maestru în arte*

Rezumat: Studiul în cauză vine să pună în lumină vasta operă a compozitorului Eugen Doga pe versurile poetului Mihai Eminescu, dar și ale Veronicăi Micle, în contextul dialogului lor poetic (circa 80 de creații corale, vocale, vocal-simfonice ș.a., inclusiv baletul *Luceafărul*), evidențiindu-se originalitatea muzicii, raportată la mesajul artistic al versurilor. Este identificat și argumentat aportul muzicianului la dezvoltarea eminescologiei prin dimensiunea ei muzicală („eminesciana muzicală”), fiind aduse demonstrațiile de rigoare – de ordin „exterior” și de ordin „interior” – întru justificarea nominalizării lui Eugen Doga drept „compozitor eminescian”.

Cuvinte-cheie: Mihai Eminescu, Eugen Doga, creație poetică, creație muzicală, eminescologie, eminesciană muzicală.

Titlul comunicării în cauză ar putea să pară, la prima vedere, pretențios. De aceea, aș vrea să vin cu câteva clarificări de ordin introductiv, după care voi aduce argumentele de rigoare. Or, ca să ajungem la tema anunțată, s-ar cere să trecem prin anumite explicații, adică să croim drum spre ea. De ce? Deoarece acest subiect, cu toate că sună frumos, nu este simplu. Nu ca formă, ci

ca substanță, ca demonstrare. Relația lui Eugen Doga cu marele nostru poet nu este una ordinară, cum ar fi în alte cazuri, când un compozitor sau altul apelează la creația lui Eminescu, punând pe muzică versurile lui. În cazul lui Eugen Doga, avem o situație de altă natură.

Dar să trecem la explicații. Și ele încep cu clarificarea unor noțiuni, care denotă anumite priviri asupra unui fenomen. În cazul dat, acest fenomen este Eugen Doga. Vreau să mă refer la unele laturi ale personalității Maestrului. Nu „la toate laturile”, căci lucrul acesta nu este posibil. Și aceasta pentru că Eugen Doga și creația sa alcătuiesc un univers întreg.

În primul rând, vreau să disting ceea, ce putem numi, pe de o parte, „Doga cel social” de, pe de altă parte, „Doga cel muzical” sau „Doga-compozitorul”. Pentru că, în cazul dat, avem, explicit, două personalități. Despre aceasta am scris, cu argumente, în cartea despre Maestru, intitulată *Eugen Doga: Perspectiva inversă* [4].

În același context, îl distingem pe „Doga cel exterior” și, respectiv, pe „Doga cel interior”. Și aici facem o specificare: „Doga cel interior” este mai larg decât „Doga cel muzical”. „Doga cel muzical” este doar o parte a lui „Doga cel interior”. Este adevărat, această parte muzicală este partea sa esențială, partea definitorie, însă personalitatea Maestrului nu se limitează la această latură. „Doga cel interior” este mai larg decât cuprinde „Doga cel muzical” – or, aici intră întreaga sa personalitate, alcătuită, dacă e să vorbim în aceeași ordine de idei și în linii mari, din „Doga-artistul” și „Doga-intelectualul”. Aceste două planuri, „Doga-artistul” și „Doga-intelectualul”, în unitatea lor, ne dau ceea ce am putea numi „Doga-receptorul vieții” – al percepției vieții, al gândirii asupra vieții și al trăirii acestei vieți. Prin aceasta am întregit, într-o formă largă, portretul artistic și uman al lui Eugen Doga.

Fiecare dintre noi, pe lângă planul comun din care suntem alcătuiți ca ființe umane – or, există o medie generală a noțiunii de „om”, – se naște cu receptorii proprii, individuali, irepetabili, prin care percepem lucrurile, lumea, viața. Omul este o antenă. Și antenele sunt diferite în cazul fiecăruia din noi, deoarece toți suntem diferiți. În funcție de această antenă sau de acești receptori, fiecare este așa cum este și face ceea ce face în viață.

Eugen Doga a fost înzestrat cu receptorii lui și numai ai lui. Iar aceștia sunt receptori aleși, care alcătuiesc ceea ce se numește „har”. Și acest har, în cazul Maestrului, este, ziceam, nu numai de

ordin muzical, ci unul mai larg. Căci a pune pe portativ, de exemplu, ceea ce se întâmplă ca subiect, ca idee, ca evenimente etc. în fiecare din multiplele filme de diferit gen, la care Eugen Doga a scris muzică, trebuie să ai talent nu numai de muzician, ci și de artist în sensul larg și deplin al cuvântului.

Iar dacă și mai larg, atunci Eugen Doga nu este doar un artist, ci un deplin om de cultură, căci adăugăm la cele spuse încă un dar al maestrului – cel al cuvântului. Pentru că Domnia sa face și literatură, dacă e să ne referim, ca unul din exemple, la cartea sa *Viața mea așa cum a fost să fie*, apărută nu demult [2].

Pe lângă talentele enumerate, Eugen Doga este un om al gândului și al gândirii, al reflecției, al meditației („Îmi place să meditez”, zice Maestrul) [3, p. 159], al conceptualizării vieții în ceea ce este ea și *cum* este ea – felurită: cu natura ei dialectică, deseori dramatică, dar, mai ales, cu partea ei frumoasă. Or, Doga vede viața, dominant, în culori frumoase, în lumină. Și muzica sa, în ansamblu, răspândește lumină. Prin aceasta, creația lui Doga adaugă lumină la lumina vieții. „Mă simt, ca stare de spirit, promotor al Luminii și al Frumosului, or anume aceasta înseamnă pentru mine muzica. Dacă aș putea, aș aduce Soarele și Luna în casa omului” [3, p. 28], zice compozitorul.

Am expus cele de până acum din două considerente. Orice lu-

Pe lângă talentele enumerate, Eugen Doga este un om al gândului și al gândirii, al reflecției, al meditației („Îmi place să meditez”, zice Maestrul), al conceptualizării vieții în ceea ce este ea și *cum* este ea – felurită: cu natura ei dialectică, deseori dramatică, dar, mai ales, cu partea ei frumoasă. Or, Doga vede viața, dominant, în culori frumoase, în lumină. Și muzica sa, în ansamblu, răspândește lumină. Prin aceasta, creația lui Doga adaugă lumină la lumina vieții.

cru, pe care personal îl fac (scriu, crez etc.), caut să-l tratez în cadrul unei anumite idei, să-l așez pe temeiul unui anumit concept, din care să răsară lăstarul respectiv. Aceasta mi-am propus și în cazul de față – a expunerii ideii formulate în titlul acestei comunicări. Și care ar fi legătură între ceea ce am vorbit până acum cu această temă?

Am vrut să denot, din capul locului, că Maestrul Doga n-a ajuns întâmplător la Eminescu. Domnia sa n-ar fi scris atât de mult pe creația lui Eminescu (dar a scris, mai mult ca oricare alt compozitor, circa 80 de creații de diferit gen), dacă nu l-ar fi înțeles și

nu l-ar fi trăit pe Eminescu așa cum a făcut și continuă să facă până astăzi Maestrul. Cum? Într-un mod aparte. Nu zicem că mai bine

sau mai rău decât alții. Or Maestrul nu vrea să compare muzica sa cu alte muzici. „Mi s-a părut că am găsit acea muzică pe care o scriu. Nu cred că este mai bună decât altele. Ea este, pur și simplu, a mea. Și atât” [3, p. 196], afirmă, modest, compozitorul. Și, respectiv, n-ar fi scris *așa*, cum a scris pe creația lui Eminescu. Iar aici deja e vorba de substanța muzicii compozitorului, de mesajul și caracteristicile acesteia. Adică de încărcătura ei propriu muzicală, artistică și spirituală.

Totodată, Maestrul n-ar fi fost pasionat atât de mult de Eminescu, dacă ar fi fost înzestrat doar cu talent muzical, dar nu l-ar fi avut și pe cel al simțului subtil al poeziei. Compozitorul mărturisește că niciodată nu compune muzică pe „texte”, ci pe „versuri”, adică pe creații poetice de o veritabilă valoare artistică.

Observăm că pasiunea Maestrului pentru Eminescu crește tot mai mult cu anii. Mărturisirile sale publice din ultima perioadă, din ultimele luni chiar, sunt pline de numele „Eminescu”. Este adevărat, mărturisirile acestea sunt pline, de la un bun timp încoace, deja de două nume – cel al lui Eminescu și cel al Veronicăi. Iar aceasta este o poveste aparte cu referire la compozitorul Doga, despre care vom vorbi mai încolo. Pentru că fără Veronica, fără marea iubire a celor doi, Doga n-ar fi ajuns acolo unde a ajuns în creația sa pe drumul său spre „Eminescu”. Astfel, Doga l-a descoperit pe Eminescu de două ori.

Prima dată l-a descoperit ca „poet-nepereche”, vorba lui Constantin Noica, ca forță artistică, care îl atrăgea, magnetic, fără putință de împotrivire. Așa s-a întâmplat de la primul moment, când s-a întâlnit cu Eminescu în casa familiei lui Alexandru Mișov, unde a fost invitat de cântăreața Ludmila Mișov și unde tatăl fetei, profesor de limba română (pe atunci, moldovenească), a citit dintr-un volum de poezii ale lui Eminescu, pe care i l-a adus în dar tânărului muzician chiar în acea zi și cu care volum compozitorul nu s-a despărțit toată viața.

Tot așa a primit în dar, mult mai târziu, la fel „întâmplător”, un volum cu versurile Veronicăi, descoperindu-le tensiunea interioară, care l-a cucerit. Dar, după cum se zice, „nimic întâmplător” sau „întâmplarea este legea supremă”. Atunci, în casa familiei Mișov, la începutul primei tinereți, a auzit pentru prima dată cum sună cu adevărat limba lui Eminescu prin armonia versurilor sale. Și tot atunci l-au străpuns primii fiori pentru marele poet. Aceasta s-a întâmplat intuitiv, căci cunoștea foarte prost limba română. Și

din această atracție au apărut ulterior primele creații pe versurile poetului: primele cântece, primele piese corale – încă în tinerețe, la debutul creației sale.

Apoi a apărut *Luceafărul*, baletul unde Doga a venit cu o viziune nouă, originală asupra acestui gen artistic, pe care l-a creat sub formă de spectacol multidimensional, construindu-l nu numai din muzică și coregrafie, după tiparele tradiționale ale genului, ci l-a conceput mai larg, mai profund, mai complex, adăugând cuvântul – or, cum poți să te referi la poet și la creația lui fără adresare la cuvânt? – și, odată cu cuvântul, adăugând, firesc, de parcă altfel nici nu se putea, vocea umană: muzica vocală – vocea Cătălinei, și muzica corală – vocea cerurilor, patria Luceafărului.

Iar după baletul *Luceafărul* nu mai putea fi oprită înaintarea maestrului spre Eminescu. De ce a făcut Doga acest lucru în balet? Ce l-a îndemnat la această modificare a conceptului acestui gen, la împletirea mai multor arte – întru construirea acestei multidimensionale opere artistice? Sunt înclinat să cred că Maestrul a făcut acest lucru nu din calculele minții, ci ale simțului – a simțului artistic. Or, după cum zicea Blaise Pascal, „Le cœur a ses raisons que la raison ne connaît point” [5]. Într-adevăr, inima își are logica sa și nu putem face aici nimic. Acest simț artistic, care l-a adus cândva pe Doga în fața lui Eminescu, nu i-a putut permite să trateze măreția poetului și măreția acestui poem, cu chipul ceresc al Luceafărului, prin metode artistice obișnuite, tradiționale. „M-am oprit la tabloul trei, își amintește maestrul. Nu-mi venea Luceafărul” [3, p. 79]. „Am scris la început câteva scene. Dar cum ajungeam să caracterizez Luceafărul, mă opream. Simțeam că încă nu eram gata. Nu găseam pentru el cuvintele muzicale respective. Cu Cătălina pământescă m-aș fi descurcat eu, dar cu universul cosmic al Luceafărului nu mergea. A venit abia peste zece ani” [7]. Eugen Doga simțea că nu poți veni în fața acestui „colos” sau al acestui „vârf al piramidei”, după cum îl vede Veronica pe Eminescu în geniala ei poezie *Lui X*, „vârf”, pe care „ochiul ei abia-l atinge”, și „în al cărui minte universul se răsfrânge” (am citat din această poezie a Veronicăi, la care vom reveni), – nu poți veni, în acest caz, „cu ocaua mică”. Și aici vreau să fac o paranteză, care ne va face să înțelegem mai bine, cum îl vede și îl înțelege însuși Doga pe Eminescu – adică, cine este Eminescu pentru Doga și de unde vin toate cele legate de atracția compozitorului spre poet.

Știm că Eminescu a fost tratat diferit în timpul vieții sale. Dar au existat, esențialmente, două persoane, care i-au văzut încă atunci genialitatea. Una din ele a fost, după cum se știe, Titu Maiorescu, prietenul poetului, om și el al artei cuvântului, prin talent și prin meserie. Și cealaltă persoană a fost Veronica, nefiind, de meserie, poet sau om al literelor, dar care a avut un neordinar dar artistic (poetic și muzical), după cum se știe, care prin, iarăși, neordinara ei intuiție, ca fire artistică, dar, mai ales (și aici aș vrea să fac un esențial accent, reieșind din poeziile și confidențele din scrisorile ei către poet), datorită dragostei către „Eminul ei iubit”. Veronica a simțit măreția lui Eminescu ca nimeni altcineva anume datorită acestei îmbinări a talentului ei artistic, pe de o parte, și, pe de alta, a dragostei de femeie pentru iubitul vieții sale. Căci ceea ce se întâmplă în inima și în intuiția unei femei încă nu știe nimeni și nicio știință n-o să afle vreodată. Or, femeia a fost, este și va rămâne o mare a taină. Anume sub acest aspect, ca taină, pe lângă chipul propriu de femeie, cu frumusețea și vraja ei, îi atrage ea pe oamenii artei. Eugen Doga nu face aici excepție, dacă e să citim, cel puțin, interviul său cu Rodica Ciorănică: „Încă o enigmă, spune maestrul în acest interviu despre femeie. Eu nu știu ce e femeia. Și caut să află de ce nu știu încă. E un șir infinit de semne de întrebare” [1].

De ce afirm că anume Veronica l-a simțit în așa fel pe Eminescu? Titu Maiorescu a remarcat în cuvinte obișnuite genialitatea poetului. Veronica însă a turnat acest crez în formă poetică. Or, a îmbrăca în trăiri și expresii artistice un gând, o simțire, o idee, este altceva, decât a spune acest lucru în cuvinte ordinare. Iată ce ne face să credem, că Veronica a simțit măreția poetului mai profund decât altcineva.

Ca să înțelegem, să resimțim și noi tensiunea acestei măreții a poetului nu numai cu gândul, dar și cu trăirea, vreau să dau citire poeziei de care ziceam a Veronicăi – *Lui X*. Prin aceasta, vom înțelege, sunt sigur, mai bine, felul cum îl vede, totodată, Eugen Doga pe poet și vom înțelege mai adecvat, mai profund muzica sa cu referire la Eminescu.

Vârful nalt al piramidei ochiul meu abia-l atinge...
Lâng-acest colos de piatră vezi tu cât de mică sunt –
Astfel tu 'n a cărui minte universul se răsfrânge,
Al tău geniu peste veacuri rămâne-va pe pământ.

Și dorești a mea iubire... prin iubire pan' la tine
 Să ajung și a mea soartă azi de soarta ta s-o leg,
 Cum să fac! Când eu micimea îmi cunosc atât de bine,
 Când măreția ta ființă poate nici n-o înțeleg.

Geniul tău, planează-n lume! Lasă-mă în prada sortii
 Și numai din depărtare când și când să te privesc,
 Martora măririi tale să fiu pan' la pragul morții
 Și ca pe-o minune 'n taină să te-ador, să te slăvesc.

Și iată că prin *Dialogurile dragostei* Eminescu nu mai este tratat de Doga „în sine”, așa cum l-a perceput la începuturile apropierii sale de creația poetului și, ulterior, pe parcursul multor ani, dar l-a descoperit a doua oară, prin prisma dragostei celor doi. Or *Dialogurile dragostei* sunt un ciclu de romane și arii ale compozitorului pe versurile lui Eminescu și ale Veronicăi, în care Doga nu-l redă doar pe Eminescu, prin versurile lui, fie și în măreția lor, și nu doar pe Veronica, prin versurile ei, fie și foarte talentate, dar redă unirea celor doi în iubirea lor, redă vibrațiile dintre două suflete-pereche în deplină ardere în fiorul dragostei, redă atracția unuia către celălalt – sentiment pe care nu-l poți controla cu mintea, redă natura dumnezeiască a iubirii lor.

A scrie muzică pe versuri „înalte” nu este, desigur, ușor. În cazul dat, a scrie muzică pe versurile lui Eminescu și ale Veronicăi, la fel, nu este ușor. Dar în *Dialogurile dragostei* Doga nu scrie muzică pe versurile lor, luate pe suprafața mesajului lor, adică pe ceva „palpabil”, „vizibil”, „inteligibil”. În aceste creații, Doga descrie ceva ce nu se vede, ce nu are formă „fizică”. Și aceasta este, ziceam, iubirea. Iubirea din versuri, sau redată prin versuri, se ridică, în cazul muzicii, deasupra cuvintelor propriu-zise, devenind ceva impalpabil, eteric, imaterial. Și iată anume această substanță divină nevăzută, sub formă de iubire, Doga o redă în muzica sa. Or, când asculți o arie sau o romanță pe versurile lui Eminescu, o „auzi” totodată pe Veronica. Și atunci, când asculți o arie sau o romanță pe versurile Veronicăi, îl „auzi”, totodată, pe Eminescu. Maestrul Doga anume aceasta a vrut să redea, după câte îl cunosc și îl simt eu. Îl rog pe Maestru să mă lase să cred anume așa. Căci muzica dată a scris-o el, desigur, dar nu mai este el, deja, pe ea stăpân. Din sufletul și din conștiința sa muzica a trecut în sufletele și în trăirile noastre, ale ascultătorilor.

De fapt, cartea mea despre Eugen Doga nu este despre Eugen Doga. Ea este despre *muzica* lui Eugen Doga. Iar acestea sunt două

lucruri diferite, cu toate că sunt, bineînțeles, legate. Și eu am demonstrat acest lucru în carte. Or, un compozitor, un mare compozitor – ca și un alt mare artist din alt gen de artă – are două biografii: biografia vieții, ca soartă a fiecărui om, pe care o putem numi „biografia exterioară”, și biografia muzicii sale, pe care o putem numi „biografia interioară”.

Expresia „biografia creației” nu este doar o figură de stil, ci este o realitate. De ce? Deoarece în interiorul creațiilor unui adevărat artist pulsează o adevărată viață. O creație muzicală este ca un organism viu: ea se naște prin primul sunet sau acord, crește, se dezvoltă, atinge diverse culminații, descrește, înaintează spre punctul final, trecând în realitatea din care s-a născut – în tăcere. Pe parcurs, ea trăiește, pulsează, își povestește destinul. Anume așa percepem o creație muzicală, fără ca să ne dăm, poate, seama. Eu anume despre aceasta am scris în cartea despre Maestru. Anume așa am tratat creația sa: din interiorul ei, care s-a născut din lumea interioară a compozitorului. Or, vorbeam la începutul comunicării mele despre „Doga cel exterior” și „Doga cel interior”.

Aș avea multe de spus despre Maestru – mai exact, despre muzica sa, despre mesajul muzicii sale. Dar, deoarece nu poți să cuprinzi necuprinsul într-o comunicare, voi înclina discursul spre cadența de încheiere, formulând câteva argumente de ordin generalizator, care ne dau dreptul să-l numim pe Eugen Doga „compozitorul eminescian”. Și aceste argumente le-aș clasifica în „exterioare” și „interioare”.

Din toți compozitorii, care s-au referit la Eminescu, Doga a scris cele mai multe lucrări pe creațiile poetului, după cum am remarcat – lucrări de diferite genuri: cântece, romanțe, arii, coruri. Apoi, Doga este compozitorul care a tratat, muzicalmente, opera de vârf a lui Eminescu – poemul *Luceafărul*, îmbrăcând-o în formă netradițională de balet-spectacol, de compoziție complexă, multe-cuprinzătoare în aspectele sale artistice, în dimensiunile sale semantice, în larghețea sa atât pe direcția orizontală, ca elemente multiple, ca extindere, cât și pe direcția verticală, ca profunzime și înălțime.

O creație muzicală este ca un organism viu: ea se naște prin primul sunet sau acord, crește, se dezvoltă, atinge diverse culminații, descrește, înaintează spre punctul final, trecând în realitatea din care s-a născut – în tăcere. Pe parcurs, ea trăiește, pulsează, își povestește destinul. Anume așa percepem o creație muzicală, fără ca să ne dăm, poate, seama.

Totodată, Eugen Doga a descoperit sau a redescoperit, punând în valoare, creația poetică a Veronicăi, făcând prin aceasta s-o cunoască o lume întreagă datorită creațiilor sale muzicale pe versurile ei – lucru care nu putea să aibă loc, dacă nu era Eminescu. Și pe ea, pe Veronica, o avem în acest caz nu doar ca iubită a poetului, ca muză a sa, așa cum s-a întâmplat și se întâmplă cu muzele altor creatori, dar o avem ca poet, ca valoare artistică în sine. Iar aceasta, iarăși, ține de Eminescu și datorită lui Eminescu, căci poeziile ei sunt adresate lui, anume lui. Punând pe muzică versurile Veronicăi – lucru pe care, după câte cunosc, încă nu l-a făcut nimeni, în afară de Eugen Doga (cel puțin, sub această formă) –, compozitorul îmbogățește universul artistic cu numele „Eminescu”. Doga l-a re-descriș, prin mijloace muzicale, pe Eminescu, prin ochii Veronicăi. Numai Doga a pus pe muzică dragostea poetului, și nu doar versurile lui, ca în cazul altor compozitori. „Mă fascinează lumea acestor două personalități îngemănate: Eminescu și Veronica Micle. Iubirea pătimașă a celor doi a răsărit pentru mine când lucram la baletul *Luceafărul*: gândeam eu că nu e doar *Luceafărul*, ci Eminescu însuși. Mai târziu, mi-am dat seama că așa și este: personajele poemului sunt Eminescu și Veronica. Nu se știe dacă Eminescu ar fi fost cel pe care-l cunoaștem de n-ar fi întâlnit Îngerul blond și Floarea albastră, drăcușorul ce-i amăra uneori existența și, de fapt, îl îmbia la creație. Opera lui Eminescu e aureolată de imaginea Veronicăi” [6, p. 44].

Prin cele spuse, Doga a creat pentru sine fenomenul Eminescu, redând acest fenomen prin diapazonul larg al creațiilor scrise pe versurile poetului, ca un tot întreg, cum n-a mai fost făcut anterior și pe care fenomen ni-l prezintă și nouă. Doga lărgește spațiul genurilor muzicale pe creația lui Eminescu. Prin aceasta, fenomenul Eminescu apare în concepția noastră sub o formă nouă, lărgită, îmbogățită ca viziune asupra poetului, ca percepție a ființei geniului.

Vreau să readuc aici câteva gânduri ale compozitorului, pe care le-am surprins din convorbirile noastre, dar și din diferite surse – gânduri, pe care le redau în interpretarea mea. „Eu sunt un moldovean din Transnistria, zice compozitorul, dar aparțin întregului spațiu cultural românesc, unde a coborât *Luceafărul*. Poate și pentru mine a coborât, cine știe? Căci dacă astrul ceresc din poemul lui Eminescu n-a reușit să coboare pe pământ și să rămână aici, fie și nu numai pentru Cătălina, ci pentru noi toți, atunci eu am reușit

să-l cobor ca să rămână printre noi. Cum? Prin baletul *Luceafărul*. Dar l-am coborât prin muzică pe scena artistică nu doar «de frumusețe», cum s-ar zice, ci pentru a ne lipi, spiritualicește, de el și a urca, împreună cu el, în înalțurile eterne ale cerului. Oare nu la aceasta ne îndeamnă mereu Eminescu prin poemele sale?»

Aș vreau acum să mă refer la câteva argumente de ordin interior cu referire la calificativul „compozitor eminescian”.

Un muzician, înzestrat cu harul pătrunderii în taina sunetului, aude într-o poezie mai mult decât ceea ce se numește „muzicalitate”. El aude „muzică” în sensul propriu al cuvântului. De ce? Pentru că un vers poetic nu doar se citește și se contemplă pe par- tea mesajului lui exterior, el totodată se „ascultă”. Compozitorul aude nu doar expresia „de suprafață” a sunetului, oricare ar fi acesta. În cazul cuvântului, oricât de poetic ar fi, muzicianul, înzestrat cu talent, aude „dincolo” de forma lui sonoră directă, adică aude vibrațiile ascunse, pătrunzând, prin auzul subtil, în interiorul cuvântului, „palpând” tensiunea pe care o degajă cuvintele prin îmbinarea lor armonioasă.

Eugen Doga, când ajunge să selec- teze versuri pentru o creație vocală, alege nu numai mesajul, pe care ace- tea îl exprimă, dar, citindu-le, „prinde” în ele nuanțe artistice și de conținut, care se află pe planul unor pulsații și mesaje „ascunse”.

Or, marii compozitori aud muzică și în vibrațiile aerului, de unde deseori își culeg melodiile. Ei aud muzică în foșnetul frunzelor, în murmurul izvorului, în zumzetul albinelor.

La fel aud și poeții, înzestrați cu harul auzirii, după cum este și poetul poeților noștri. Or, Eminescu este, prin excelență, „poet- ul-auzitor”. Iată ce zice Jean Cocteau, în această ordine de idei, cu referire la maeștrii artei cuvântului: „Poetul nu inventează. El as- cultă”. Dar ce zice, iarăși în această ordine de idei, Eminescu însăși? „Ce șoptești atât de tainic, tu, izvor de cânturi dulci?” În murmu- rul izvorului poetul aude „șoapte tainice”. Iar în poezia *Fiind băiet*

Eugen Doga: „Mă fascinează lumea acestor două personalități îngemănate: Eminescu și Veronica Micle. Iubirea pătimașă a celor doi a răsărit pentru mine când lucram la baletul *Luceafărul*: gândeam eu că nu e doar *Luceafărul*, ci Eminescu însuși. Mai târziu, mi-am dat seama că așa și este: personajele poemului sunt Eminescu și Veronica. Nu se știe dacă Eminescu ar fi fost cel pe care-l cunoaștem de n-ar fi întâlnit Îngerul blond și Floarea albastră, drăcușorul ce-i amăra uneori existența și, de fapt, îl îmbia la creație. Opera lui Eminescu e aureolată de imaginea Veronicăi”.

citim nu cum apa „curge-ncetișor”, dar cum apa „sună-ncetișor”. Iar dacă trecem la poeziile poetului pe subiectul codrului, apoi vedem că el descoperă în acea lume poeme muzicale întregi. Tudor Vianu scrie: „Eminescu este primul nostru poet, care ajunge «să audă», apoi «să transcrie» în sistemul muzical al propriului lirism”. De aceea, continuă Vianu, „pentru a ajunge la adevărata armonie muzicală eminesciană, trebuie să transcendem armonia externă, dată de prozodie. Punctul terminus: armonia internă”.

Anume această armonie internă a versurilor lui Eminescu o fi deslușit auzul muzical al lui Eugen Doga, transpunând-o în sunetele muzicii sale. Și, ca să dezvolt argumentele de ordin interior cu privire la titlul „compozitorul eminescian”, mai aduc un citat din Tudor Arghezi despre Eminescu: „A vorbi de poet este ca și cum a-i striga într-o peșteră albastră. Nu poate să ajungă vorba până la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harpă și să legene din depărtare delicata lui slavă singuratică”. Iată că Doga intră în poezia lui Eminescu prin „graiul coardelor de harpă”, legănându-i slava, dar deja nu singuratică, ci cosmică, universală.

Compozitorul, dacă e să-i ascultăm atent muzica (adică dacă e să pătrundem nu doar în mesajul cuvintelor, în cazul muzicii vocale, ci, totodată, în mesajul propriu și intraductibil al sunetelor), a ascultat – nu doar a lecturat – cât se poate de atent versurile poetului, și nu atât pe exterior, cât pe interiorul lor, pătrunzând în mesajul lor „muzical”, alături de cel verbal. Aceasta l-a adus la o auzire aparte a versurilor poetului. Dar l-a „auzit” și pe Eminescu cel din viață, unde intră, ca parte de nedespărțit, ființa Veronicăi, dragostea lor. Muzica maestrului Doga redă cum nu se poate mai adecvat viața eterică din creația poetului, dar și viața lui pământeană în momentele ei astrale.

Cândva, Eugen Doga a zis: „Mi se pare foarte semnificativ faptul că prima carte românească care mi-a căzut în mână a fost Mihai Eminescu. Această carte m-a adus, peste ani, la scrierea balletului *Lucașfărul*, a unui ciclu coral pe versurile marelui poet, a unei serii de romanțe, pe care le cântă cu pasiune mai mulți interpreți”. Așa a zis compozitorul, când încă nu știa ce-l așteaptă pe drumul spre Eminescu și până unde va ajunge, cu adevărat, pe acest drum, pe care continuă să meargă și astăzi. Or, a spune așa cum a spus cândva maestrul înseamnă a nu spune încă prea multe lucruri. Căci el a ajuns mult mai departe – a ajuns la ceea ce

se numește „eminesciana muzicală”, înălțând-o așa cum n-a fost făcut până la el. Și aceasta – pe lângă toate câte a creat – este încununarea operei Domniei sale. Iar lucrările care pun cunună la eminesciana lui Doga sunt baletul *Luceafărul* și, bineînțeles, creația vocală și vocal-simfonică cu titlul poetic *Dialogurile dragostei*. La acestea adăugăm neapărat, cu titlu de lege, aportul fără de preț al lui Eugen Doga prin descoperirea adevăratei valori a poeziei Veronicăi Micle, întregind astfel eminesciana prin transfigurarea muzicală a poeziei „îngerului blond”.

Vreau să închei cu următorul gând: noi, oamenii de rând, oricât am vorbi sau am scrie despre Eminescu, oricât de mult i-am citi versurile și am pătrunde în taina lor – or, acest lucru este o minune aparte! –, întotdeauna ne vom afla la intrarea în Templul sacru al creației poetului, contemplându-i, de la o parte, misterul.

Eugen Doga, prin creația sa, a reușit să intre în acest Templu, aducându-ne și nouă de acolo, prin vraja muzicii sale, împărtășanie sfântă de la Eminescu, de la armonia poeziei sale fără de moarte, care este „vârful piramidei” culturii și al spiritului neamului nostru.

Referințe bibliografice

1. CIORANICA, Rodica. *Eugen Doga nemulțumitul* [online] [citat 06.09.2022]. Disponibil: <https://redbyrc.md/2018/10/23/eugen-doga-nemultumitul/>
2. DOGA, Eugen. *Viața mea așa cum a fost să fie*. Chișinău: Cartier, 2021.
3. DUMBRĂVEANU, Luminița. *Eugen Doga. Muzica este prima și ultima mea iubire*. Chișinău: Prut Internațional, 2017.
4. GAGIM, Ion. *Eugen Doga: Perspectiva inversă*. București: Editura Academiei Române, 2020. 224 p.
5. *Le cœur a ses raisons que la raison ne connaît point* [online] [citat 06.09.2022]. Disponibil: https://fr.wikipedia.org/wiki/Le_c%C5%93ur_a_ses_raisons_que_la_raison_ne_conna%C3%Aet_point
6. TUREA, Larisa. *ABCDoga, un destin în Do Major*. Chișinău: Prut Internațional, 2018.
7. Евгений Дoga. *Немузыкальные россыпи или Вихревая спираль времени*. Москва: Издательство «Любимая Россия», 2008.